

УДК 37.014(477.83)«18/19»:070(477.83/.86)
DOI 10.69550/3041-1467.8.348605

Микола ГАЛІВ

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (halivm@yahoo.com)

ORCID: 0000-0001-7068-3124

ResearcherID: F-3855-2018

Scopus ID: 57212151942

Надія ІРЗА

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (irzanv@gmail.com)

Mykola HALIV

PhD hab. (Education), Professor, Department of Ukraine's History and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (halivm@yahoo.com)

Nadiya IRZA

Student of the second (master's) level of higher education, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (irzanv@gmail.com)

Бібліографічний опис статті: Галів, М., Ірза, Н. (2025). Освіта на Дрогобищині наприкінці XIX – початку XX ст. (за матеріалами газети «Діло»). *Axis Europae*, 8, 19–32. doi: 10.69550/3041-1467.8.348605

Bibliographic Description of the Article: Haliv, M., & Irza, N. (2025). Osvita na Drohobychchyni naprykintsi XIX – pochatku XX st. (za materialamy hazety «Dilo»). *Axis Europae*, 8, 19–32. doi: 10.69550/3041-1467.8.348605 [in Ukrainian].

**ОСВІТА НА ДРОГОБИЧЧИНІ НАПРИКІНЦІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ДІЛО»)**

Анотація. Мета статті – розкрити представленість, проблематику і змістові особливості висвітлення часописом «Діло» стану освіти у Дрогобицькому повіті наприкінці XIX – початку XX ст. **Методологія дослідження:** принципи історизму, науковості, авторської об'єктивності, системності, загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичні (історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-системний, критики джерел) мети. **Наукова новизна** – уперше висвітлено освітні процеси на Дрогобищині крізь призму матеріалів газети «Діло». **Висновки.**

Отже, у газеті «Діло» впродовж 1880 – 1918 рр. публікувалися матеріали, які описували та характеризували різні аспекти освітньої життя Дрогобиччини. Загалом, зазначені публікації можна поділити на три групи: а) матеріали про складне становище українського шкільництва і спроби українських громадських організацій, передусім Українського педагогічного товариства, заснувати приватні заклади освіти (гімназію, учительську семінарію); б) публікації про міжнаціональні відносини між учителями в Дрогобицькому повіті з акцентом на переслідування вчителів-українців з боку польських властей і окремих педагогів; в) короткі повідомлення про призначення, переведення, вихід на пенсію або смерть учителів. Деякі матеріали мають особливу цінність з огляду на брак джерел про існування і діяльність певних організацій та установ. Важливими є повідомлення про спроби української громадськості (насамперед Українського педагогічного товариства) заснувати українську приватну гімназію в Дрогобичі у 1912 р., відкриття перших курсів учительської приватної семінарії в Дрогобичі у 1917 – 1918 рр., діяльність школи кошикарства тощо. Низка статей проливає світло на деякі факти біографії відомих українських учителів на Дрогобиччині, зокрема Михайла Гавдяка, Василя Ратальського, Дмитра Беча.

Ключові слова: газета «Діло», шкільництво, Дрогобицький повіт, учителі, система освіти.

EDUCATION IN DROHOBYCH COUNTY AT THE END OF THE 19th – AT THE BEGINNING 20th CENTURIES (BASED ON MATERIALS FROM THE PERIODICAL «DILO»)

Abstract. *The purpose of the article* is to reveal the representation, issues and content features of the coverage by the periodical «Dilo» of the state of education in Drohobych county at the end of the 19th – at the beginning of the 20th centuries. **The methodology of the research** is based on the principles of historicism, scientificity, authorial objectivity, systematicity, general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special historical (historical genetic, historical comparative, historical systematic, criticism of sources) goals. **The Scientific novelty** consists in the fact that the first time educational processes in Drohobych county have been covered through the prism of the materials from the periodical «Dilo». **Conclusions.** hence, there were published the materials in the periodical «Dilo» during 1880 – 1918, which characterized and described various aspects of the educational life of Drohobych county. In general, the above-mentioned publications can be divided into three groups: a) the materials on the difficult situation of the ukrainian schooling and attempts by the Ukrainian public organizations, primarily the Ukrainian Pedagogical Society, to establish private educational institutions (gymnasium, Teacher's Seminary); b) the publications on the interethnic relations between the teachers in Drohobych with an emphasis on the persecution of the Ukrainian teachers by the Polish authorities and individual teachers; c) short reports on the appointment, transfer, retirement or teachers' death. Some materials are of particular value given the lack of sources on the existence and activities of certain organizations. There were important reports on attempts, made by Ukrainian public (primarily the Ukrainian Pedagogical Society) to establish a Ukrainian private gymnasium in Drohobych in 1912, the opening of the first courses of a private Teacher's Seminary in Drohobych in 1917 – 1918, the activities of a basket-making school, etc. A series of articles sheds light on some facts of the biography of the famous Ukrainian teachers in Drohobych, in particular Mykhailo Havdyak, Vasyl Ratsky, Dmytro Bech.

Keywords: periodical «Dilo», schooling, Drohobych, teachers, education system.

Постановка проблеми. Газета «Діло» містить чимало матеріалів, які мають регіональний та локальний характер, а відтак слугують надзвичайно важливим історичним джерелом для істориків-краєзнавців. Особливо це стосується тих регіонів і місцевостей української Галичини, які або не мали власної локальної преси, або де газети видавалося нерегулярно, припиняючи чи відновлюючи випуск з огляду на об'єктивні (насамперед фінансові, політичні) або суб'єктивні обставини. Таким краєм була й Дрогобиччина (Дрогобицький повіт), де час-від-часу в окреслений період видавалися періодичні часописи, переважно польською мовою. Однак їх видання часто переривалося, тож Дрогобиччина не може похвалитися наявністю постійного (щоденного, тижневого або двотижневого) пресового органу, котрий безперервно видавався б у повітовому центрі наприкінці XIX – початку XX ст. З огляду на це, для висвітлення різних аспектів повсякденного життя Дрогобицького краю вагомим значення набула львівська преса, передусім газета «Діло». Цінність матеріалів зазначеного часопису, які стосуються Дрогобиччини, зростає ще й тому, що їхніми авторами були переважно представники місцевої української інтелігенції: священники, правники, учителі тощо. Тож аналіз таких матеріалів дає змогу пізнати й зрозуміти локальні відносини на Дрогобиччині, зокрема і в освітній сфері.

Аналіз останніх досліджень. Безумовно, найбільший внесок у дослідження і бібліографічне опрацювання часопису «Діло» здійснив львівський історик К. Курилишин, видавши уже дев'ять томів біобібліографічного покажчика. Низка дослідників описували та аналізували пресові видання, котрі в зазначений період друкувалися в Дрогобичі або ж для потреб населення Дрогобицького краю. Так, діаспорний публіцист В. Верган у 1973 р. опублікував статтю про українську пресу Дрогобича (Верган, 1973). У 2006 р. науковець В. Тельвак проаналізував «Газету Наддністрянську», яка видавалася польською і частково українською мовами наприкінці XIX ст. (Тельвак, 2006). М. Галів, А. Пурій охарактеризували газети «Гомін Басейну» («Гомін Краю»), «Голос Підкарпаття» як історичні джерела (Галів, 2008; Галів, Пурій, 2023). Про газету «Дрогобицький Листок» писали О. Дроздовська (Дроздовська, 2011), М. Галів, В. Ільницький і Д. Шикітка (Галів, Ільницький, Шикітка, 2023). Аналіз історіографії дає підстави зробити висновок, що на сьогодні в історичній науці немає детального аналізу джерельного потенціалу часопису «Діло» щодо висвітлення освітніх процесів на Дрогобиччині наприкінці XIX – початку XX ст.

Мета статті – розкрити представленість, проблематику і змістові особливості висвітлення часописом «Діло» стану освіти у Дрогобицькому повіті наприкінці XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Шкільництво Дрогобицького повіту систематично не висвітлювалося дописувачами газети «Діло», тож на її сторінках маємо епізодичну інформацію про освітні інституції. Одна з перших публікацій стосувалася надання у 1887 р. учням дрогобицьких шкіл іменних стипендій з фундації Еміліяна Коссака. Фундацією розпоряджалися парох і братством церкви св. Трійці в Дрогобичі, які зробили відповідне подання до галицького Намісництва. Останнє затвердило стипендії для таких дрогобицьких учнів: 1) Василь Мацюрка, учень 5-го класу гімназії – 90 злр. 90 кр. (за себе 45 злр. і 45 кр. і стільки ж замість Івана Дуки, який, отримавши незадовільну оцінку, втратив стипендію); 2) Петро Кобрин, учень 1 класу гімназії – 31 злр. 50 кр.; 3) Йосип Ковалкевич, учень третього класу нормальної школи – 27 злр. (Надання стипендій, 1887, с. 3).

Питання українського шкільництва обговорювалися на народних вічах у Дрогобичі. Перше віче в місті відбулося наприкінці 1893 р. Газета «Діло» повідомила про нього в широкій описовій статті від 18 грудня. Для скликання віча було утворено спеціальний комітет, який провів підготовчу роботу. На віче зібралося близько 200 селян і селянок, 60 осіб духовенства та світської інтелігенції. Після богослужіння у церкві св. Трійці, віче розпочало роботу (Окружне віче в Дрогобичі, 1893, с. 1–2). Не вдаватимемося у детальний опис змісту виступів, зокрема відомого громадсько-політичного діяча Є. Олесницького. Зауважимо, що питання шкільництва у своєму рефераті порушив Андронік Могильницький. Загалом він говорив про політичне становище русинів-українців в Галичині, критикував польські політичні сили і політику «нової ери», вів мову про систематичне упослідження українців. Відтак вказав на колонізацію народного шкільництва, чому сприяли шкільні інспектори-поляки. А. Могильницький відзначив домінування польської мови в гімназіях, натомість незавидне становище щодо викладання руської мови в середніх школах. Промова А. Могильницького видалася повітовому комісарові Нападівичу надто радикальною, тож він розпустив віче. Тому промовець не встиг запропонувати своїх резолюцій, які було коротко викладено у дописі в газеті «Діло»: визнати систему крайового уряду репресивною, згідною з інтересами лише польської народності і спрямованою на «нівеляцію руського елементу» (Окружне віче в Дрогобичі, 1893, с. 1–2).

Наступне українське віче в Дрогобичі відбулося на початку лютого 1896 р. Газета «Діло» опублікувала про нього повідомлення 9 лютого того ж року. В роботі віче, з-поміж інших, взяв участь видатний український письменник і вчений Іван Франко. Він зачепив питання розширення діяльності «Просвіти». Акцентував на тому, щоб селяни самі закладали читальні і передплачували «прихильні до народу» часописи. Дрогобицький міщанин В. Кушнір вказав, що Крайовий сейм нерівномірно надає субвенції полякам і русинам на «справи цивілізаційні», критикував свавілля шкільних інспекторів щодо вчителів (Віче в Дрогобичі, 1896, с. 2).

На початку XX ст. у Дрогобицькому повіті утворилася «Дрогобицька Народна Рада» – політична організація народовського характеру. Вона скликала велике віче, яке відбулося 23 жовтня 1905 р. у Дрогобичі за участі понад 2000 осіб. Реферат політичного характеру виголосив знаний громадський діяч Самбірщини Данило Стахура. Відтак коротко реферував про шкільні справи о. Михайло Бачинський, парох з Ріпчиць і активний член «Просвіти». Він вказав на кривди українців на полі шкільництва через поділ народних шкіл на сільський і міський типи, навчання польської мови в народних школах, брак українських гімназій та університету. Окреслив й закон від 22 червня 1867 р., який хоч і був скасований пізнішим головним шкільним законом, але все ж «дивним дивом» залишився чинним. Говорив про кривди українців у Дрогобицькому повіті, де 28 громад немає освітніх установ, а шкільні власті не дбають про школи навіть там, де громадяни домагаються побудови цих закладів. Наприклад, в Унятичах, де громада придбала ділянку землі і склала 2600 крон на побудову школи ще 10 років тому, проте й досі школи в селі не було організовано, а гроші зберігалися в Дрогобицькому старостві. Шкільні будинки в повіті перебували в «злім стані», бо шкільна влада, на думку о. М. Бачинського школами не опікується. За його словами, найбільше кривд терплять «дрогобицькі русини» через те, що в місті не було української середньої школи, а в польській гімназії учнів-українців «перепускають через сито польську шовінізму». На основі статистичних даних він показав, що учнів-українців там «найгостріше класифікують», бо удвічі зменшують їх чисельність негативними

оцінками і відрахуваннями зі школи. Промовець звернув увагу на те, що Дрогобицьку гімназію відвідує 126 учнів-українців, але батьки, які прагнуть забезпечити своїм дітям добру освіту, змушені відправляти їх на навчання до інших гімназій, «щоби лиш зберегти свої діти перед дрогобицькими педагогами», які дозволяють собі кпини з української народності, фальшиво обвинувачують, виганяють зі школи або «чистять двійками», щоби утримати польський характер гімназії. Оскільки ж Дрогобицький повіт налічує майже 100 тис. українців («душ руського населення»), то, на думку о. М. Бачинського, має право домагатися заснування української гімназії. Автор статті про це віче зауважив і реакцію присутніх на слова о. М. Бачинського про стан справ в Дрогобицькій державній гімназії, бо ж залунали образливі оклики, зокрема й щодо директора цієї школи Й. Старомейського (Віче в Дрогобичі, 1905а, с. 1).

Відтак віче схвалило певні резолюції у шкільних справах, котрі подаємо відповідно до публікації в газеті «Діло»: 1) центральний уряд повинен виконувати постанови статті 19 Основного закону від 21 грудня 1867 р., на основі якої українці можуть у початкових і середніх школах, університеті навчатися рідною мовою; 2) центральний уряд повинен визнати недійсним галицький крайовий закон від 22 червня 1867 року, котрий суперечить статті 19 Основного закону, а відтак забезпечити належні дії щодо мови навчання у середніх школах; 3) Крайову шкільну раду слід поділити на дві секції – українську і польську; 4) у Дрогобичі з 1906/07 навч. р. потрібно відкрити другу державну гімназію, але з українською мовою навчання; 5) Крайова шкільна рада віче, відповідно до прохань батьків, повинна утворити паралельні класи (від першого почавши) з українською мовою навчання в Дрогобицькій державній гімназії; 6) у Львові слід заснувати український університет; 7) шкільні власті повинні організувати народні (початкові) школи в усіх громадах Дрогобицького повіту, а саме у 28 громадах, які ще не маю освітніх установ, передусім в Унятичах, Раневичах, Даляві; 8) віче протестує проти запровадження польської мови навчання у народних в Дрогобичі на Задвірнянському і Зварицько-лішнянському передмістях і закликає Крайову шкільну раду, запровадити в цих установах, відповідно «з правним станом річі», українську мову навчання; 9) слід заснувати українські гімназії в Бережанах, Самборі і Сокалі (Віче в Дрогобичі, 1905b, с. 1). Підкреслимо, що масштабні вимоги українського віча, скликаного «Дрогобицькою Народною Радою», свідчать про тісну інтегрованість української громадськості Дрогобиччини в український національний рух на Галичині, оскільки учасники зібрання відстоювали не лише локальні цілі у сфері освіти, але й актуальні національні освітні інтереси та пріоритети українства початку ХХ ст.

Відзначимо, що наведені у промові о. М. Бачинського дані про стан справ у Дрогобицькій державній гімназії він частково опублікував в газеті «Діло» ще у березні 1904 р. Йому вдалося дізнатися результати піврічної класифікації учнів четвертого, п'ятого і шостого класу, котрі вказували на низькі оцінки учнів-українців. Так, у 4-А класі з 7 русинів отримали незадовільно оцінку три особи, з 16 поляків – дві особи, з 7 євреїв – дві особи; у 4-Б класі з 8 русинів незадовільні оцінки отримали чотири учні, з 9 поляків – двоє учнів, з 11 євреїв – п'ять учнів. У 5-у класі з 15 русинів «двійки» отримали вісім осіб, з 15 поляків – одна особа, з 21 євреїв – дев'ять осіб. У 6-у класі з 15 русинів «двійки» отримали п'ять учнів, з 19 поляків – два учні, з 10 євреїв – три учні (М. Б., 1904, с. 2).

Крім того, М. Бачинський критикував бездіяльність Дрогобицької окружної шкільної ради. 21 грудня 1904 р. в газеті «Діло» він під криптонімом «Х.» опублікував

допис «Порядки в раді шкільній окружній в Дрогобичі». Насамперед, громадський діяч дорікав окружній шкільній раді тим, що вона належно не контролює стан справ у місцевих шкільних радах. Прикладом була місцева шкільна рада в с. Опари, де автор помітив такі «аномалії»: 1) голова місцевої шкільної ради в Опарах, місцевий посесор Юлій Фрай вже майже чотири роки (від 28 березня 1901 р.) не скликав засідань, а також не склав звіти за 1901–1903 рр. про стан рахунків у шкільному фонді; 2) місцева шкільна рада в Опарах в теперішньому складі функціонує безперервно вже сім років; 3) делегати, вибрані громадською радою с. Опари ще 12 років тому, донині засідають у місцевій шкільній раді без повторного обрання; 4) Виділ повітовий у Дрогобичі рік тому призначив римо-католицького сотрудника з Меденич ксьондза Шуфу своїм делегатом до місцевої шкільної ради в Опарах на місце попереднього делегата Юлія Фрая, котрий, однак не передав урядування заступникові. Відтак автор закликав Краєву шкільну раду втрутитися і «повернути законний лад», розпорядившись сформувати нову місцеву шкільну раду в згаданому селі (Х., 1904, с. 2).

На початку ХХ ст. на Дрогобиччині активізувалася діяльність Руського педагогічного товариства (з 1912 р. – Українське педагогічне товариство (УПТ)), яке прагнуло відкривати українські приватні школи різного рівня. Перші загальні збори філії Руського педагогічного товариства в Дрогобичі відбулися 25 березня 1905 р. за участі приблизно 150 осіб. Зібраних привітав радник скарбу Ріпецький, після чого промову виголосив о. Іван Чапельський, голова РПТ, який пояснив мету товариства і його філій, закликав до організації, вказав на потребу закладання бурс і курсів для анальфabetів, на слабку фреквенцію української молоді в гімназіях взагалі, а в Дрогобицькій зокрема. Після дискусії було вибрано Виділ філії, до якого увійшли радник скарбу Ріпецький, Володимир Паславський, Йосифа Ольшанська, о. Василь Кункевич і вчитель Василь Ратальський. Було ухвалено також запровадити курс для анальфabetів, закласти ремісничу бурсу і педагогічні гуртки (Перші загальні збори, 1905, с. 3).

Як повідомила газета «Діло», у 1912 р. в Дрогобичі засновано повітовий комітет «Рідної Школи». До складу комітету увійшли д-р Ярослав Олесницький – голова, д-р С. Витвицький і о. Адріян Давида – заступники голови, о. В. Кункевич – касир, д-р В. Чапельський – секретар, а також д-р В. Бірчак, д-р Г. Кузів, Я. Олексюк, радник Ріпецький і Стронський. Заходами цього ж комітету на початку 1912/13 шкільного року було відкрито приватний гімназійний курс, який вже у наступному шкільному році планували перетворити у приватну гімназію. Заснуванню приватної гімназії у 1912 р. стали на заваді об'єктивні чинники: нестача коштів і відсутність відповідного будинку. Відтак у дописі газети «Діло» повідомлялося, що на приватному гімназійному курсі, який охоплював тільки перший клас середньої школи, здобуває освіту 25 учнів. Навчання ведеться відповідно до педагогічних вказівок д-ра В. Бірчака, професора державної гімназії. Наголошувалося, що Дрогобич, будучи містом зі значною кількістю українського населення, в якому вже існує польська гімназія, є більш придатним для осідку української гімназії, ніж будь-яка інша місцевість. Однак для покладення «тривких основ» для української гімназії в Дрогобичі потрібні значні кошти. Тому дрогобицький комітет «Рідної Школи» звернувся до українського громадянства Дрогобицького повіту із закликом, підтримати проєкт заснування української гімназії в Дрогобичі. Зокрема, представникам української інтелігенції у селах повіту доручалося організувати гуртки («кружки») «Рідної Школи» у кожному селі і збирати грошові пожертви. Кореспонденцію у цій справі слід було вести з

правником С. Витвицьким, а грошові пожертви передавати о. В. Кункевичу («Рідна школа» в Дрогобичі, 1912, с. 7).

Проте згадані гімназійні курси українській громаді не вдалося трансформувати у повноцінну школу. У липня 1914 р. газета «Діло» повідомила, що курси були «розв'язані» (ліквідовані) через «непорядність місцевих чинників». Вочевидь, за цим поясненням слід розуміти фінансову неспроможність української громади забезпечити курси. Водночас висловлювався жаль із цього приводу, бо курси все ж можна було перетворити на повноцінну середню школу, оскільки щороку «християнська громада в Бориславі» (мабуть, парафія) виділяла по 4000 крон на утримання курсів. Оскільки в Дрогобичі діяла польська державна гімназія, де навчалося приблизно 900 учнів (з них 300 українців), то автор допису припускав, що незабаром у місті буде заснована самостійна філія цієї школи, а тому потрібно було одразу приступити до заснування приватної гімназії з правом прилюдності, а не обмежуватися курсами (Розв'язане, 1914, с. 5). Вочевидь, подальшій реалізації цих планів завадила Перша світова війна.

Лише наприкінці Великої війни українська громадськість Дрогобиччини зробила ще одну спробу започаткувати гімназію. Газета «Діло» 12 липня 1918 р. повідомила про те, що гурток Українського педагогічного товариства в Дрогобичі відкрив на початку 1918/19 шкільного року перший гімназійний клас з українською мовою викладання. З цією метою оголошувався конкурс на одну посаду вчителя/вчительки – філолога. Якщо б не вдалося знайти людину з відповідною університетською освітою, то організатори розглядали варіант наймання осіб, які здобули теологічну або правничу освіту. Крім першого класу гімназії, кваліфікованому вчителю/вчительці обіцяли можливість навчати на першому і другому курсах жіночої семінарії гуртка УПТ в Дрогобичі. Управою гімназії завідував В. Бірчак (Кружок, 1918, с. 4).

Тоді ж в часописі «Діло» описувалася ініціатива місцевої української громадськості щодо налагодження підготовки вчителів у Дрогобичі. Зусиллями УПТ ще 1917 р. у місті було відкрито 1-й курс Української приватної учительської семінарії для дівчат. На курс записалося 24 учениці, виключно українки. Через брак приміщення навчання відбувалося в кімнатах «Народного Дому». Після річного курсу 20 учениць зголосилося до вступного іспиту на другий рік у Самбірській учительській семінарії. З них 19 осіб склали іспит. Крім того, учениці вправлялися в церковному співі, співали у церкві в неділі та свята. 20 квітня 1918 р. вони влаштували святкові вечорниці з нагоди роковин Тараса Шевченка. Дохід з цього заходу склав 300 крон, які призначили на допомогу бідній молоді. Планувалося, що у 1918/19 навч. р. буде відкрито перший і другий курси учительської семінарії з оплатою 40 крон на місяць. Існувала можливість й зменшення цієї оплати. Відтак оголошувалося, що записи до семінарії відбуватимуться 29, 30 і 31 серпня 1918 р. від 3-ї до 6-ї години після обіду у «Народному Домі». Детальнішу інформацію, як зазначалося в повідомленні, міг подати управитель однієї з дрогобицьких шкіл Теодор Кондрат (Дрогобич. Заходом Українського Товариства Педагогічного, 1918, с. 4). Вочевидь, він був причетний до відкриття приватної семінарії (можливо, тимчасово очолював її), але припускаємо, що провідну роль все ж відігравав В. Бірчак.

Певну увагу дописувачі до газети «Діло» присвячувало становищу українського вчителства в Дрогобицькому повіті. 12 жовтня 1892 р. у досліджуваному часописі була опублікована стаття про окружну учительську конференцію в Дрогобичі, яка відбувалася 30 вересня – 1 жовтня. Головою конференції традиційно був шкільний інспектор. На той час ці обов'язки виконував В. Гампл, який, на думку автора статті, намагається

дотримуватися нейтральної національно-політичної позиції, тактовно ставиться до вчителів-українців і поляків, наголошуючи, що в «своєму урядуванні хоче бути товаришем-порадником для вчителів». «Всякий шовінізм залишивши на боці, поступає також з всякою обережністю щодо Русинів», – зазначалося в газетному матеріалі. Під час зазначеної конференції усі виступи під час дискусій велися українською мовою («по-руськи»), зокрема й учителями-поляками. Автор підкреслив, що навіть під час засідань у «кулках педагогічних» (педагогічних гуртках), які є «чисто польські», лунала українська мова. Зважаючи на таку позицію шкільного інспектора, українські вчителі активно ведуть справу народної просвіти і беруть участь у вчительських конференціях. Під час окружної учительської конференції в Дрогобичі 30 вересня – 1 жовтня 1892 р., зокрема, велася дискусія щодо причин зменшення фреквенції (відвідуваності учнів) у школах. Активну участь в дискусії взяв вчитель школи с. Попелі М. Воробець, який, виголосивши майже годинну промову, вбачав головну причину низької відвідуваності шкіл в незадовільне економічне становище селянства. Засобом підвищення фреквенції він вважав певні дрібні матеріальні винагороди для дітей: шапочки, хустинки тощо. Водночас катехит народних шкіл у Дрогобичі о. П. Погорецький закликав учительство працювати в сільських читальнях, працюючи з дорослими людьми і спонукаючи їх брати практичну участь просвітньому житті. Автор статті піднесено описував промови українських педагогів, наголосивши: «Отже від самих вчителів-Русинів залежить з'єднати для русини повагу» (З Дрогобича, 1892, с. 2).

Відзначимо, що автор статті про роботу окружної учительської конференції в Дрогобичі висунув ідею заснування в місті філії РПТ. На його думку, було достатньо «охочих до праці» учителів-українців, кожен з яких «радо прийметься за діло». Потрібно лише з повною вірою дати почин існування такого товариства, а надалі доля його залежатиме виключно від «тактового проведення справи». В Дрогобичській шкільній окрузі, як піднесено і навіть патріотично зазначив автор, є чимало вчителів «відданих справі народній», людей з «характером непохитним», а їхні імена вже стали відомими як на літературному, так і педагогічному полі (З Дрогобича, 1892, с. 2). Припускаємо, що він мав на увазі письменників Стефана Коваліва, Уляну Кравченко, Василя Ратальського, які на той час вже відзначилися своїми літературними і педагогічно-методичними творами.

Низка матеріалів висвітлювали складні міжнаціональні взаємини в Дрогобицькому повіті, передусім протистояння між українцями і поляками, в яке різною мірою було залучене й місцеве вчительство. Зокрема, невідомий кореспондент з Дрогобича на початку 1903 р. написав до газети «Діло» про конфлікт між вчителем-українцем Михайлом Гавдяком і польським катехитом жіночої віділової школи о. Яном Шалайком. З цього матеріалу випливає, що у квітні минулого року М. Гавдяк поскаржився на ксьондза до карного суду за наклеп, оскільки о. Я. Шалайко впродовж кількох років осуджував його перед старостою і членами Дрогобицької окружної шкільної ради. Провівши розслідування, суд звільнив о. Я. Шалайка від провини. Проти цього М. Гавдяк, щодо якого вже почалося дисциплінарне слідство, вніс позов до окружного суду в Самборі, котрий скасував вирок першої інстанції. Внаслідок цього у цій справі проведено декілька нових розслідувань, відтак 6 лютого 1903 р. засуджено ксьондза Я. Шалайка на три дні арешту із заміною цього покарання на виплату грошового штрафу та компенсації судових видатків («коштів карного поступування»). Проте о. Я. Шалайко подав апеляцію. Подібно вчинив і М. Гавдяк, запротестувавши про проти «низького виміру кари» для наклепника. Надалі в дописів о. Я. Шалайка названо польським «гакатистом» (шовіністом), «котрий

не вагається уживати такі мерзенні способи, щоб лише знищити свідомого Русина-патріота». Згідно зі статтей, поведінку о. Я. Шалайка засудили й поляки, зокрема староста Бобжинський, інспектор Гампел, директор Лукашевич, багато учителів, а також євреї, котрі свідчили в суді і склали під присягою про М. Гавдяка позитивні свідчення, характеризуючи його як «ревного педагога», що дбає лише про освіту дітей (Невдалі подвиги гакатиста, 1903, с. 3).

Однак ця справа мала продовження. 13 листопада 1903 р. в газеті «Діло» з'явилося повідомлення про подальші «подвиги польського шовініста в сутані» о. Яна Шалайка в Дрогобичі. Йшлося про його «русиноїдність», котра проявилася у наклепі на «щирого руського патріота» учителя М. Гавдяка. Додатково вказувалося, що суд у цій справі присудив о. Я. Шалайкові три дні арешту або 15 крон грошової кари. Надалі описувалася справа апеляції польського катехита. При підтримці адвоката д-ра Шайна і дрогобицького бургомістра, він подав апеляцію до окружного суду в Самборі. Та самбірський суд на засіданні 23 вересня 1903 р. не підтримав о. Я. Шалайка, вказавши, що визначене покарання було занадто малим. Оскільки не всі свідки були вислухані під присягою, то суд скасував вирок і постановив провести нову «розправу» в суді першої інстанції. Опісля судове засідання відбулася в Дрогобицькому повітовому суді. Той же суддя цього після заслуховування свідків засудив о. Я. Шалайка вже на сім діб або 70 крон штрафу. Це обурило катехита та його адвоката, тож вони привселюдно в суді образили учителя М. Гавдяка (Кс. Шалайко не має щастя, 1903, с. 3).

Проте, представники польських властей все ж зуміли позбавитися М. Гавдяка, якого було переведено з Дрогобича на вчительську посаду до здебільшого польськомовного Сянока. З цього приводу в газеті «Діло» 10 лютого 1905 р. з'явилася стаття, яка засуджувала переведення вчителів-українців на польські терени як спосіб покарання. «Одною з найбільших ран на тілі нашого народного організму є польонізація народного шкільництва на Руси, а найбільш болючим ударом, завдаваним нам, Русинам, на тім поли є переноснене наших учителів з місця на місце, а то і на Мазури. Переноснене учителів Русинів «ze względów służbowych» стало ся таким знаменитим та випробуваним средством, що вже й не треба загостреного закону дисциплінарного, який ухвалила більшість соймова в послідній сесії» («Ze względów służbowych», 1905, с. 1), – зазначалося в газетній публікації. Для підтвердження такого висновку була наведена справа вчителя М. Гавдяка в Дрогобича (його помилково названо Іваном), який посмів подати позов на католицького капелана.

В газеті «Діло» знаходимо й критику деяких вчителів-поляків. Так, автор з псевдонімом «Міщанин» у серпні 1904 р. розповів читачам українського часопису про нову наукову працю професора Дрогобицької державної гімназії Фелікса Гонткевича, присвячену історії костелу в Дрогобичі і опубліковану в офіційному звіті школи за минулий навчальний рік. У цій студії, котру автор допису, назвав науковою, взявши це слово в лапки, польський професор писав про давню і тривалу належність Червоної Русі Польському королівству, заперечував наявність руських церков у Дрогобичі до появи в місті католицького костелу. Дописувач навів довгу цитату з праці Ф. Гонткевича, а також назвав його польським шовіністом, котрий під час іспитів «спалює» учнів-руси́нів. Так, на одному з екзаменів він, за словами автора статті, «спалив» (тобто поставив негативну оцінку) 17 з 20-ти учнів-руси́нів (Міщанин, 1904, с. 3).

Ще одним проявом загострення відносин між польськими властями і українським вчителством стала поведінка вчителя школи в с. Нагуєвичі Романа Юрчиського. Останній вирізнявся авантюризмом, нетерпимістю до селян-українців, школярів,

колег-педагогів. Попри це отримував захист і підтримку польських чиновників. За його скаргою було заарештовано двох юнаків в с. Нагуєвичі, провина яких полягала у тому, що вони почали кашляти, коли Р. Юрчинський йшов повз них вулицею. Згідно з газетною публікацією, юнаків було покарано: Тимко Підляшеського засуджено до 25 ударів палицями, а Стефана Добрянського до двотижневого арешту. Надалі йшла розповідь, яка характеризувала Р. Юрчинського. Зазначалося, що цього «педагога» знають в Галичині, бо він перемандрував майже усю її східну частину, полишаючи в кожній місцевості, де вчителював, сліди «соромної праці». До Нагуєвич його перевела Краєва шкільна рада у лютому 1911 р. з с. Стрільбичі Старосамбірського повіту. Уже з перших днів перебування в Нагуєвичах «дався панок пізнати як непевна і скрита людина». Загалом, автори статті (вочевидь, представники української громадськості з Нагуєвич та, можливо, Дрогобича) закидали таку поведінку: 1) немилосердне побиття дітей – учнів у школі (за що його вже не раз карав суд); 2) вживання лайливих слів і прокльонів до дітей і їхніх батьків; 3) нешанобливе ставлення до родичів школярів, яких учитель викидав за двері, ганьбив «найнікчемнішою лайкою», а також бив «поварварськи», як наприклад Максима Чаплю; 4) ганебна вчинки поза школою, що проявилось у грубій лайці до людей, які не пошанували «пана професора» поклоном, побиття людей костуром; 5) бігання за дітьми «по полях і городах» та «напластування» селян у їхніх власних хатах; 6) погрози у бік студента-правника Григорія Винницького, котрого учитель обіцяв «до криміналу запакувати» й подав на нього скаргу в жандармерію; 7) залякування за допомогою гвинтівки і грабіж перехожих, які наближалися до його помешкання. За це його доволі часто мешканці села позивали до суду, проте карні органи виступали переважно на боці Р. Юрчинського, через що автори статті підозрювали його в агентурній роботі на жандармерію (Многі, 1911а, с. 4).

Особливо обурила авторів поведінка Р. Юрчинського щодо знаного українського учителя, активного громадського діяча, голови читальні товариства «Просвіта» в Нагуєвичах Дмитра Беча. У публікації Р. Юрчинського метафорично названо «Ефіальтом-провокатором», який представив свого товариша по професії Д. Беча перед властями як небезпечного політика та головного винуватця «нагуєвських розрухів». З огляду на це, проти Д. Беча було проведене дисциплінарне слідство, а відтак його переведено на іншу посаду. Авторі статті, які окреслили себе чисельником «Многі», закликали власті детальніше дізнатися про вчинки Р. Юрчинського від тих осіб, які встигли познайомитися з ним в інших місцевостях Східної Галичини, зокрема о. Івана Яворського зі Стрільбич та о. Михайла Зубрицького з Мшанця (Многі, 1911а, с. 4).

Більш детально справу щодо переслідування керівником школи в Нагуєвичах Р. Юрчинським учителя-українця Д. Беча розкрито в наступній статті газети «Діло» у серпні 1911 р. Передусім підкреслювалася погана слава Р. Юрчинського, якого учителі – українці і поляки – бойкотують, не приймають до свого товариства, не подають руки тощо. Натомість Д. Беч характеризувався як здібний учитель, що своєю «просвітньо-економічною працею» у повіті здобув собі шану, став почесним членом читалень «Просвіти» в Східниці і Нагуєвичах, членом Виділу філії «Просвіти» і осередку «Взаємної помочі українських учителів» в Дрогобичі. Авторам допису вдалося роздобути польськомовний донос Р. Юрчинського на Д. Беча та повністю опублікувати його в газеті «Діло» без перекладу. Передусім Р. Юрчинський скаржився, що нагуєвицькі селяни зневажливо ставляться до нього, влаштовують під вікнами його оселі «нічні оргії», не дають йому належно відвідати церкву. Інспіратором цих акцій він вважав Д. Беча. Однак, автори статті наголосили на брехливості таких тверджень,

натомість знову вказали на непристойну поведінку учителя Р. Юрчинського щодо селян, зокрема і в церкві. Зауважили, що учитель Льос, який перед тим працював в Нагуєвичах, змушений був перевестися на іншу посаду саме під тиском Р. Юрчинського. Останній навіть викинув речі з помешкання Льоса, заборонивши йому мешкати в пришкольному приміщенні. Прагнучи звинуватити Д. Беча в непрофесійності, Р. Юрчинський навіть викреслив певні сторінки зі щоденника шкільних уроків, стверджуючи пропуск Д. Бечем навчальних занять і подавши скаргу до Дрогобицької окружної шкільної ради. Однак, коли Д. Беч хотів подати позов до Р. Юрчинського, проти цього виступила окружна шкільна рада. Попри все учитель-українець подав позов за те, що Р. Юрчинський порушив таємницю його листування. Характеризуючи вчинки цього авантюриста, автори статті навели слова жандарма Фединчука, який висловив припущення, що Р. Юрчинський є чоловіком «найправдоподібніше умово недужим». Дописувачі дивувалися, чому шкільний інспектор Дрогобицького повіту Я. Сковронський підтримує Р. Юрчинського, ставить його за приклад іншим педагогам (Многі, 1911b, с. 4–5).

Інші матеріали газети «Діло» стосувалися коротких повідомлень про призначення, переведення, вихід на пенсію або смерть учителів. Так, 1 липня 1889 р. з'явилося повідомлення про призначення професора руської гімназії, редактора літературного часопису «Зоря» Олександра Борковського, був призначений директором гімназії в Дрогобичі (П. Александеръ Борковскій, 1889, с. 3). 27 вересня 1895 р. в часопису повідомлялося, що директор Дрогобицької гімназії п. Олександр Борковський перейшов в стан спочинку (Директор гімназії, 1895, с. 3). На початку лютого 1884 р. газета «Діло» поінформувала, що заступник учителя гімназії Ксенофонт Охримович (посол Крайового сейму від Дрогобицького округу, секретар Дрогобицької повітової ради) призначений окружним шкільним інспектором в Мелецькому окрузі – «на Мазурах!». Проте йому вдалося помінятися цією посадою з дрогобицьким шкільним інспектором Е. Фангором (П. Ксенофонтъ Охримовичъ, 1884a, с. 4; 1884b, с. 3). У 1901 р., за повідомленням досліджуваного часопису, К. Охримович (багаторічний посол і бургомістр) працевлаштувався у відділі видавництва шкільних книжок львівського Намісництва («Добре заслужений стан супочинку», 1901, с. 3).

У серпні 1893 р. газета повідомила про смерть Йосифа Шиманського, управителя народної школи в Дрогобичі, колишнього шкільного інспектора (Дробни вісти, 1893, с. 3). Вочевидь, це помилкова інформація, бо Й. Шиманський ще на 1896 р. очолював трикласну школу на Зварицько-Лішнянському передмісті Дрогобича (Szematyzm, 1896, s. 431). У червні 1897 р. опубліковано некролог директора гімназії в Дрогобичі Йосифа Сенкевича (Посмертни оповістки, 1897, с. 3). Певні суперечки на шпальтах часопису розгорілися з приводу смерті у Дрогобицькому шпиталі вчителя школи з с. Летня Михайла Пурія. Автор із псевдонімом «Правдолюб» написав матеріал, в якому обвинуватив польських учителів у тому, що вони відмовилися допомогти з організацією поховання померлого українського педагога, який «працював для поліпшення щербатої долі руського народу». Більш того, директора виділової школи в Дрогобичі Болеслава Яніцького, який очолював осередок учительського товариства «Ognisko», обвинуватив у прояві національної нетерпимості (Правдолю, 1910, с. 5). Однак через місяць учителі-українці Іван Ліщинський, Василь Ратальський, Ігнатій Комарницький спростували такі обвинувачення, заявивши, що товариство «Ognisko» (М. Пурій не був його членом) пожертвувало на похорон певну квоту, а директор Б. Яніцький та колектив його школи взяли участь у похороні (Ліщинський, Ратальський, Комарницький, 1910,

с. 4). Зауважимо, що на той час В. Ратальський та І. Комарницький працювали у чоловічій виділовій школі в Дрогобичі, тож були підлеглими Б. Яницького.

Поменшало таких повідомлень у роки Першої світової війни. 8 квітня 1917 р. в «Ділі» з'явилася коротка новина, що Іван Думін, колишній учитель з Дрогобича, а тепер надпоручник, отримав нагороду «Signum laudis» (тобто високу австрійську медаль «За військові заслуги») (Відзначенє, 1917, с. 3). Деякі матеріали газети стосувалися й колишнього вчителя, а згодом полковника Українських січових стрільців Григорія Коссака, котрий на початку 1916 р. перебував на Дрогобиччині: його врочисто вітала українська громадськість (зокрема вчителі І. Ліщинський, В. Ратальський) у Дрогобичі та Стебнику (З Дрогобича, 1916, с. 3).

Висновки. Отже, у газеті «Діло» впродовж 1880 – 1918 рр. публікувалися матеріали, які характеризували та описували різні аспекти освітньої життя Дрогобиччини. Загалом, зазначені публікації можна поділити на три групи: а) матеріали про складне становище українського шкільництва і спроби українських громадських організацій, передусім Українського педагогічного товариства, заснувати приватні заклади освіти (гімназію, учительську семінарію); б) публікації про міжнародні відносини між учителями в Дрогобицькому повіті з акцентом на переслідування вчителів-українців з боку польських властей і окремих педагогів; в) короткі повідомлення про призначення, переведення, вихід на пенсію або смерть учителів. Деякі матеріали мають особливу цінність з огляду на брак джерел про існування і діяльність певних організацій. Важливими є повідомлення про спроби української громадськості (насамперед Українського педагогічного товариства) відкрити українську приватну гімназію в Дрогобичі у 1912 р., відкриття перших курсів учительської приватної семінарії в Дрогобичі у 1917 – 1918 рр., діяльність школи кошикарства тощо. Низка статей проливає світло на деякі факти біографії відомих українських вчителів на Дрогобиччині: Михайла Гавдяка, Василя Ратальського, Дмитра Беча та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Верган, В. М. (1973). Українська преса в Дрогобичі. *Дрогобиччина – земля Івана Франка: Збірник географічних, історичних, етнографічно-побутових матеріалів та мемуарів*. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто. Т. 1. С. 767–772.

Відзначенє. (1917). *Діло*, 82, 8 квітня, 3.

Віче в Дрогобичі, скликане «Дрогобицькою Народною Радою». (1905a). *Діло*, 231, 14(27) жовтня, 1.

Віче в Дрогобичі, скликане «Дрогобицькою Народною Радою». (1905b). *Діло*, 232, 15(28) жовтня, 1.

Вѣче в Дрогобичи. (1896). *Діло*, 30, 9(21) червня, 2.

Галів, М. (2008). Газета «Голос Підкарпаття» (1942 – 1944) як джерело з історії Дрогобича. *Дрогобицький краєзнавчий збірник, XI – XII*, 376–400.

Галів, М., Ільницький, В., Шикітка, Д. (2023). Газета «Дрогобицький Листок» (листопад 1918 – травень 1919 рр.): характеристика часопису. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 69 (1), 37–45.

Галів, М., Пурій, А. (2023). Газета «Гомін Басейну»/«Гомін Краю» (1937 – 1938 рр.): характеристика часопису. *Пресознавство – Press Studies. Науковий журнал Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України*, 2, 59–79.

Директор гімназії. (1895). *Діло*, 216, 27 вересня (9 жовтня), 3.

- «Добре заслужений стан супочинку». (1901). *Діло*, 150, 6(19) липня, 3.
- Дробни вѣсти. (1893). *Діло*, 170, 31 липня (12 серпня), 3.
- Дрогобич. Заходом Українського Товариства Педагогічного. (1918). *Діло*, 155, 12 липня, 4.
- Дроздовська, О.** (2001). *Українські часописи повітових міст Галичини (1865 – 1939 рр.): історико-бібліографічне дослідження*. Львів.
- 3 Дрогобича (Нафтовий рух. Новий староста. Витанє полковника УСС. Богослуженє за упавших УСС). (1916). *Діло*, 41, 12 лютого, 3.
- 3 Дрогобича. Окружна конференція учительська и инспекторъ окружный. (1892). *Діло*, 230, 12(24) жовтня, 2.
- Кружок Укр. Пед. Тов. в Дрогобичи. (1918). *Діло*, 155, 12 липня, 4.
- Кс. Шалайко не має щастя. (1903). *Діло*, 256, 13(26) падолиста, 3.
- Ліщинський, І., Ратальський, В., Комарницький, І.** (1910). 3 Дрогобича (Смерть і похорон народного учителя). *Діло*, 62, 21 марта, 4.
- М. Б. (Бачинський М.).** (1904). Одна стрічка з історії нашого шкільництва. *Діло*, 63, 18(31) марта, 2.
- Міщанин.** (1904). Ц.к. професор історії в Дрогобичи. *Діло*, 189, 23 серпня (5 вересня), 3.
- Многі.** (1911а). 3 Дрогобиччини (Нечуваний засуд за «поржондного научицеля»). *Діло*, 191, 30 серпня, 4.
- Многі.** (1911б). 3 Дрогобиччини (Поржондний научицель). *Діло*, 244, 2 падолиста, 4–5.
- Наданє стипендій зь фундації бл.п. Емил. Коссака. (1887). *Діло*, 80, 18(30) липня, 3.
- Невдалі подвиги гакатиста в сутані. (1903). *Діло*, 47, 27 лютого (12 марта), 3.
- Окружне вѣче в Дрогобичи. (1893). *Діло*, 283, 18(30) грудня, 1–2.
- П.Александрь Борковскій. (1889). *Діло*, 144/145, 1(13) липня, 3.
- П.Ксенофонтъ Охримовичъ. (1884а). *Діло*, 14, 4 (16) лютого, 4.
- П.Ксенофонтъ Охримовичъ. (1884б). *Діло*, 15, 7 (19) лютого, 3.
- Перші загальні збори філії р[уського] Тов. Педагогічного в Дрогобичи. (1905). *Діло*, 72, 30 марта (12 цвітня), 3.
- Посмертні оповѣстки. (1897). *Діло*, 130, 11 (23) червня, 3.
- Правдолюб.** (1910). 3 Дрогобича (Смерть і похорон народного учителя; Польська політика над отвертою могилою). *Діло*, 42, 25 лютого, 5.
- «Рідна школа» в Дрогобичи. (1912). *Діло*, 257, 14 падолиста, 7.
- Розв'язанє укр. гімназійних курсів в Дрогобичи. (1914). *Діло*, 157, 17 липня, 5.
- Тельвак, В.** (2006). «Gazeta Naddniestrzańska» як історичне джерело. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*, X, 734–744.
- Х. (Бачинський М.).** (1904). Порядки в раді шкільній окружній в Дрогобичи. *Діло*, 286, 21 грудня (3 січня 1905), 2.
- «Ze względów służbowych» (1905). *Діло*, 32, 10 (23) лютого, 1.
- Szematyzm.** (1896). *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1896*. Lwów: Nakł. Galic. c.k. Namiestnictwa; Z drukarni W. Łozińskiego.

REFERENCES

- Verhan, V. M.** (1973). *Ukrainska presa v Drohobychi* [Ukrainian press in Drohobych]. *Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka*, (vol. 1, pp. 767–772). New-York – Paris – Sidney – Toronto. [in Ukrainian].
- Vidznachenie. (1917). [Award]. *Dilo*, 82, 3. [in Ukrainian].
- Viche v Drohobychy, sklykane «Drohobyskoiu Narodnoiu Radoiu». (1905a). [A meeting in Drohobych, convened by the «Drohobych People's Council»]. *Dilo*, 231, 1. [in Ukrainian].
- Viche v Drohobychy, sklykane «Drohobyskoiu Narodnoiu Radoiu». (1905b). [A meeting in Drohobych, convened by the «Drohobych People's Council»]. *Dilo*, 232, 1. [in Ukrainian].
- Viche v Drohobychy. (1896). [A meeting in Drohobych]. *Dilo*, 30, 2. [in Ukrainian].
- Haliv, M.** (2008). Hazeta «Holos Podkarpattia» (1942 – 1944) yak dzherelo z istorii Drohobycha [The newspaper «Holos Podkarpattia» (1942 – 1944) as a source of history Drohobych]. *Drohobyskyi kraieznavchyi zbirnyk, XI – XII*, 376–400. [in Ukrainian].
- Haliv, M., Ilnytskyi, V., & Shykitka, D.** (2023). Hazeta «Drohobyskyi Lystok» (lystopad 1918 – traven 1919 rr.): kharakterystyka chasopysu [The newspaper «Drohobychskyi Lystok» (November 1918 – May 1919): a description of the periodical]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 69 (1), 37–45. [in Ukrainian].
- Haliv, M., & Purii, A.** (2023). Hazeta «Homin Baseinu»/«Homin Kraiu» (1937 – 1938 rr.): kharakterystyka chasopysu [The newspaper «Drohobychskyi Lystok» (November 1918 – May 1919): a description of the periodical]. *Presoznavstvo – Press Studies. Naukovyi zhurnal Lvivskoi natsionalnoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka NAN Ukrainy*, 2, 59–79. [in Ukrainian].
- Dyrektor himnazyi. (1895). [Director of the gymnasium]. *Dilo*, 216, 3. [in Ukrainian].
- «Dobre zasluhenyi stan supochynku». (1901). [«A well-deserved state of retirement»]. *Dilo*, 150, 3. [in Ukrainian].
- Drobny visty. (1893). [Small news]. *Dilo*, 170, 3. [in Ukrainian].
- Drohobych. Zakhodom Ukrainskoho Tovarystva Pedagogichnoho. (1918). [Through the efforts of the Ukrainian Pedagogical Society]. *Dilo*, 155, 4. [in Ukrainian].
- Drozdovska, O.** (2001). *Ukrainski chasopysy povitovykh mist Halychyny (1865 – 1939 rr.): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia* [Ukrainian magazines of county towns of Galicia (1865 – 1939): historical and bibliographical research]. Lviv. [in Ukrainian].
- Z Drohobycha (Naftovyi rukh. Novyi starosta. Vytanie polkovnyka USS. Bohosluzhenie za upavshykh USS). (1916). [From Drohobych (Oil movement. New starosta. Funeral of the colonel of the USS. Divine service for the fallen USS)]. *Dilo*, 41, 3. [in Ukrainian].
- Z Drohobycha. Okruzhna konferentsiia uchytelska i inspektor okruzhnyi. (1892). [From Drohobych. District conference of teachers and district inspectors]. *Dilo*, 230, 2. [in Ukrainian].
- Kruzhok Ukr. Ped. Tov. v Drohobychy. (1918). [Circle of the Ukrainian Pedagogical Society in Drohobych]. *Dilo*, 155, 4. [in Ukrainian].
- Ks. Shalaiko ne maie shchastia. (1903). [Priest Shalayko is not happy]. *Dilo*, 256, 3. [in Ukrainian].
- Lishchynskyi, I., Ratal'skyi, V., & Komarnytskyi, I.** (1910). Z Drohobycha (Smert i pokhoron narodnoho uchytelia) [From Drohobych (Death and funeral of a national teacher)]. *Dilo*, 62, 4. [in Ukrainian].

- M. B. (Bachynskyi M.).** (1904). Odnа strichka z istorii nashoho shkilnytstv [One strip from the history of our schools]. *Dilo*, 63, 2. [in Ukrainian].
- Mishchanyin.** (1904). Ts.k. profesor istoriy v Drohobychy [C.K. Professor of history in Drohobych]. *Dilo*, 189, 3. [in Ukrainian].
- Mnohi.** (1911a). Z Drohobychchyny (Nechuvanyi zasud za «porzhondnoho nauchytsielia») [From Drohobych (Unheard-of sentence for a «decent teacher»)]. *Dilo*, 191, 4. [in Ukrainian].
- Mnohi.** (1911b). Z Drohobychchyny (Porzhondnyi nauchytsiel) [From Drohobych (Decent teacher)]. *Dilo*, 244, 4–5. [in Ukrainian].
- Nadane stypendii z fundatsiy bl.p. Emyl. Kossaka. (1887). [Granting scholarships from the foundation in memory of Emil Kossak]. *Dilo*, 80, 3. [in Ukrainian].
- Nevdali podvyhy hakatysta v sutani. (1903). [Unsuccessful exploits of a hakathiste in a cassock]. *Dilo*, 47, 3. [in Ukrainian].
- Okruzhne viche v Drohobychy. (1893). [District meeting in Drohobych]. *Dilo*, 283, 1–2. [in Ukrainian].
- P. Aleksander Borkovskii. (1889). [Oleksander Borkovsky]. *Dilo*, 144/145, 3. [in Ukrainian].
- P. Ksenofont Okhrymovych. (1884a). [Ksenofont Okhrymovych]. *Dilo*, 14, 4. [in Ukrainian].
- P. Ksenofont Okhrymovych. (1884b). [Ksenofont Okhrymovych]. *Dilo*, 15, 3. [in Ukrainian].
- Pershі zahalni zbory filii r[uskoho] Tov. Pedagogichnoho v Drohobychy. (1905). [The First General Meeting of the Branch of the Ruthenian Pedagogical Society in Drohobych]. *Dilo*, 72, 3. [in Ukrainian].
- Posmertny opovistky. (1897). [Posthumous notices]. *Dilo*, 130, 3. [in Ukrainian].
- Pravdoliub.** (1910). Z Drohobycha (Smert i pokhoron narodnoho uchytelia; Polska polityka nad otvertoiu mohyloi) [From Drohobych (Death and funeral of the people's teacher; Polish politics over an open grave)]. *Dilo*, 42, 5. [in Ukrainian].
- «Ridna shkola» v Drohobychy. (1912). [«Native School» in Drohobych]. *Dilo*, 257, 7. [in Ukrainian].
- Rozviazanie ukr. himnazyialnykh kursiv v Drohobychy. (1914). [Closing of Ukrainian grammar school courses in Drohobych]. *Dilo*, 157, 5. [in Ukrainian].
- Telvak, V.** (2006). «Gazeta Naddniestrzańska» yak istorychne dzherelo [«Gazeta Naddniestrzańska» as a historical source]. *Drohobytskyi kraieznavchyy zbirnyk*, X, 734–744. [in Ukrainian].
- Kh. (Bachynskyi M.).** (1904). Poriadky v radi shkilnii okruzhnii v Drohobychy [Procedures in the district school council in Drohobych]. *Dilo*, 286, 2. [in Ukrainian].
- «Ze względów służbowych». (1905). [«Ze względów służowych»]. *Dilo*, 32, 1. [in Ukrainian].
- Szematyzm.** (1896). *Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem księstwem krakowskiem na rok 1896* [Schematyzm of the Kingdom of Galicia and Lodomeria with the Grand Duchy of Kraków for the year 1896]. Lwów: Nakł. Galic. c.k. Namiestnictwa; Z drukarni W. Łozińskiego. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 12 травня 2025 р.
Стаття рекомендована до публікації 28.11.2025.